

Uchwała Nr LIV/392/2018
Rady Powiatu w Jaśle
z dnia 24 maja 2018 r.

w sprawie przyjęcia do realizacji „Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2018 – 2020”.

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1868 ze zm.) oraz art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390) Rada Powiatu w Jaśle uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się do realizacji „Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2018 – 2020”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu w Jaśle.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Robert Snoch

Załącznik do Uchwały Nr LIV/392/2018
Rady Powiatu w Jasle
z dnia 24 maja 2018 r.

*„Powiatowy Program
Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
na lata 2018 – 2020”*

Jasło, 2018 rok

Spis treści

Wstęp

- I. Podstawa prawna
- II. Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie
- III. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wśród społeczności lokalnej w powiecie jasielskim
- IV. Cele programu
- V. Odbiorcy
- VI. Realizatorzy programu
- VII. Monitoring i ewaluacja
- VIII. Finansowanie
- IX. Przewidywane efekty
- X. Harmonogram działań

Podsumowanie

Wstęp

Zjawisko przemocy w rodzinie według Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie to: „*jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie działania naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą*”.

Przemoc jest zjawiskiem stanowiącym zagrożenie dla wszystkich uwikłanych w nią osób, czyli osób doznających przemocy, stosujących przemoc oraz świadków. Jej skutki są długotrwałe i w sposób istotny wpływają na codzienne funkcjonowanie. Im szybciej podejmiemy działania związane z zatrzymaniem przemocy, tym mniejsze będą koszty emocjonalne osób dotkniętych przemocą.

Skuteczne przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wymaga systemowego podejścia do problemu, kompleksowych, zintegrowanych oraz interdyscyplinarnych działań, których celem jest zahamowanie zjawiska przemocy w rodzinie – poprzez oddziaływanie profilaktyczne zapobiegające występowaniu zjawiska przemocy w rodzinie, udzielanie specjalistycznej pomocy osobom dotkniętym przemocą, a także prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Jednym z zadań własnych powiatu wynikających z Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390) jest opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Dbanie o odpowiednie relacje rodzinne, ochrona dóbr osobistych, czy zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, spoczywa w dużej mierze na instytucjach państwowych, które powinny wspierać i obejmować pomocą osoby doznające przemocy. Efektywność udzielanej pomocy jest w szczególności zależna od współpracy różnych instytucji pomocowych, jak również interdyscyplinarności działań podejmowanych w ramach ochrony osób doznających przemocy. Istotą tworzenia i realizacji programu profilaktycznego jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie poprzez edukację społeczeństwa lokalnego, uświadamianie praw,

promowanie pożądaných metod wychowawczych, szkolenie pracowników instytucji pomocowych, ukazywanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego przez młodzież.

Niniejszy program uwzględnia poniższe zasady :

- *każdy człowiek ma prawo do życia w środowisku rodzinnym, wolnym od przemocy, która jest naruszaniem praw i dóbr osobistych,*
- *człowiek doświadczający przemocy nie może być za nią obwiniany,*
- *dzieci i młodzież mają prawo do wzrastania w bezpiecznym środowisku wolnym od przemocy, a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić,*
- *każdy człowiek doświadczający przemocy ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej, bez naruszania jego godności osobistej,*
- *każdy człowiek ma prawo do wiedzy potrzebnej do radzenia sobie z przemocą,*
- *każdy człowiek ma prawo do przeciwdziałania przemocy w rodzinie,*
- *każdy człowiek ma obowiązek udzielania pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.*

I. Podstawa prawna

Podstawę prawną do opracowania programu stanowią następujące dokumenty:

- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390),
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 - 2020 przyjęty Uchwałą Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r.,
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2017 poz. 1769 ze zm.),
- Strategia Rozwoju Powiatu Jasielskiego na lata 2016 - 2022 przyjęta Uchwałą Nr XXI/138/2016 Rady Powiatu w Jaśle z dnia 28 stycznia 2016 r.

II. Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie

Aktualny stan wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie pozwala formułować treści merytoryczne oparte na przekonaniach i sądach dotyczących przemocy domowej oraz na sposobach jej powstrzymywania, tj.:

- przemoc domowa jest wyuczonym zachowaniem, które przynosi zyski i straty dla sprawcy,
- przemoc domowa jest tolerowana i wzmacniana poprzez stereotypowe myślenie, czyli przez postawy oraz poglądy wielu ludzi - często zakorzeniona jest we wzorach postępowania przekazywanych z pokolenia na pokolenie,
- przemoc domowa jest szkodliwym i raniącym nadużywaniem siły i władzy oraz dążeniem do kontrolowania drugiej osoby,
- przemocy nie można usprawiedliwiać w żadnym przypadku i nigdy nie należy się na nią godzić,
- przemoc ma uwarunkowania kulturowe i obyczajowe, które oparte są na funkcjonujących w społeczeństwie stereotypach na temat ról kobiety i mężczyzny, orientacji seksualnej, rasy,
- można nabyć umiejętności porozumiewania się bez przemocy,
- wybór stosowania przemocy jest decyzją sprawcy, za którą ponosi odpowiedzialność moralną i prawną.

W związku z powyższym, w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie, należy stworzyć osobom stosującym przemoc możliwość uczestniczenia w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, co może wpłynąć na zaprzestanie jej stosowania oraz ukształtowanie świadomej i odpowiedzialnej postawy życiowej w ramach pełnionych ról.

Przemoc to intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody.

O przemocy możemy mówić wtedy, gdy zostaną spełnione 4 warunki:

- Jest to intencjonalne działanie lub zaniechanie działania.
- Jedna osoba ma wyraźną przewagę nad drugą.
- Działanie lub zaniechanie jednej osoby narusza prawa i dobra osobiste drugiej.
- Osoba, wobec której stosowana jest przemoc, doznaje cierpienia i szkód fizycznych oraz psychicznych.

Intencjonalność to zamierzone działanie człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.

Siły są nierównomierne – osoba stosująca przemoc jest silniejsza od osoby doświadczającej przemocy.

Działanie lub zaniechanie jednej osoby narusza prawa i dobra osobiste drugiej – sprawca wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa ofiary.

Powoduje cierpienie i szkody fizyczne lub psychiczne – sprawca naraża zdrowie i życie ofiary, szkody mogą być wymierne albo nie, widoczne lub niedostrzegalne, natychmiastowe, czy też odroczone w czasie.

Rodzaje przemocy:

- **Przemoc fizyczna** - są to wszelkie działania polegające na użyciu siły i prowadzące do nieprzypadkowych urazów, zranień, stłuczeń, złamań czy zasinień. Do tej kategorii zalicza się między innymi: popychanie, odpychanie, obezwładnianie, uderzanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą dłońią, pięścią lub różnymi przedmiotami, poparzenie, porzucenie w niebezpiecznej okolicy, straszenie bronią lub jej użyciem i inne.
- **Przemoc psychiczna** - to umyślne działania wykorzystujące mechanizmy psychologiczne, powodujące zachwianie pozytywnego obrazu własnej osoby u ofiary, obniżenie u niej poczucia własnej wartości, pojawienie się stanów lękowych i nerwicowych. Przejawami tego rodzaju przemocy są: odmowa uczuć, brak zainteresowania, szacunku, nieustanna krytyka, wyśmiewanie poglądów, wyznania religijnego, żądanie posłuszeństwa, narzucanie poglądów, wmawianie choroby

- psychicznej, kontrola i utrudnianie kontaktów z innymi osobami, zawstydzanie, upokarzanie, wyzywanie, grożenie, ograniczanie snu, jedzenia itp.
- **Przemoc seksualna** - polega na wymuszaniu niechcianych przez ofiarę zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy, np.: przymuszanie do pożycia seksualnego, wymaganie na ofierze nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, przymuszanie do seksu z osobami trzecimi, krytyka zachowań seksualnych ofiary, wymuszanie sadystycznych form pożycia seksualnego, przymuszanie do oglądania pornografii, zmuszanie do prostytucji, gwałt.
 - **Przemoc ekonomiczna** - to działania prowadzące do całkowitego finansowego uzależnienia ofiary od sprawcy, realizowane między innymi w drodze niezaspokajania podstawowych materialnych potrzeb rodziny, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, utrudnianie aktywności zawodowej, odbieranie pieniędzy, okradanie, wyliczanie wydatków, itp.
 - **Inny rodzaj zachowań**, np. pozostawianie bez opieki osoby, która z powodu choroby, niepełnosprawności bądź wieku nie może samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb, zmuszanie do picia alkoholu, zmuszanie do zażywania środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków.

Cykl przemocy domowej

Przemoc domowa rzadko jest czynem jednorazowym. Znacznie częściej jest procesem o długiej, nawet kilkunastoletniej historii. Ma tendencję do powtarzania się według zauważalnej prawidłowości. Cykl przemocy składa się zwykle z trzech następujących po sobie faz:

- **Faza narastającego napięcia** – jest to początek cyklu, który charakteryzuje się wzrostem napięcia i natężeniem sytuacji konfliktowych. Na tym etapie dochodzi do rozmaitych incydentów takich, jak np. przejawy zazdrości, gniewu, kontrolowanie członków rodziny, używanie obraźliwych słów, poniżanie bliskiej osoby. Sprawca jest stale poirytowany i prowokuje kłótnie. Osoba, wobec której kierowana jest złość za wszelką cenę stara się uspokoić sytuację i zaspokoić żądania partnera robiąc wszystko, by poprawić mu nastrój. Często sama obarcza się winą za jego zachowanie i dąży do zadośćuczynienia oraz uszczęśliwienia sprawcy. Przyczyny narastającego

napięcia mogą tkwić także poza rodziną. Sytuacja staje się napięta i nie do zniesienia. Wówczas pojawia się agresja.

- **Faza ostrej przemocy** – następuje wybuch gniewu i wyładowanie agresji. Czasami awanturę wywołuje sama ofiara zachowań przemocowych, ponieważ nie może już wytrzymać narastającego napięcia. W innych wypadkach gwałtowny atak wywołuje sprawca stawiając swojej ofierze żądania, których nie jest ona w stanie spełnić. Poirytowany dotąd sprawca wpada w szał, traci całkowicie kontrolę nad swoim zachowaniem i może pobić, zranić, okaleczyć ofiarę, dokonać strasznych czynów nie licząc się ze skutkami swoich agresywnych działań. Ta faza trwa stosunkowo krótko, ale może się zakończyć dramatycznie: pobiciem, uszkodzeniem ciała, a nawet śmiercią. W trakcie ataku ofiara robi wszystko, żeby ochronić siebie i uspokoić partnera. Zabiegi te jednak rzadko przynoszą pożądany skutek. Wraz z ustaniem aktu przemocy ofiara znajduje się w stanie szoku, nie chce uwierzyć w to, co się stało. Pojawia się u niej przerażenie, bezradność, poczucie wstydu, ale także złość, która powoduje, że najczęściej w tej fazie ofiara decyduje się na wezwanie pomocy i złożenie skargi. Jest to ostatni moment, by przerwać cykl przemocy, nim rozpocznie się ona na nowo.
- **Faza miodowego miesiąca** – jest to faza skruchy ze strony sprawcy i okazywania miłości. Agresor usprawiedliwia swoje zachowanie, okazuje żal z powodu tego, co się stało i obiecuje, że to już się więcej nie powtórzy. Na nowo zdobywa zaufanie osoby, którą skrzywdził. Jest się miły, uczynny. Ofiara wierzy w zapewnienia partnera i w to, że się zmieni, bo bardzo pragnie, żeby tak właśnie było. Często wówczas wycofuje się z podejmowania działań przeciwko sprawcy. Na tym etapie istnieją szanse na to, że jeśli sprawca chcąc utrzymać związek podda się terapii, jego agresywne zachowania zostaną powstrzymane. Bez specjalistycznej pomocy sprawca nie jest w stanie długo wytrzymać w spokoju. Ponownie wzrasta w nim napięcie i wszystko zaczyna się od nowa.

Mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie

Mity i stereotypy to kulturowo uwarunkowane, silne i często ponadczasowe przekonania gromadzące wiedzę i sposób rozumienia różnych wydarzeń danej społeczności. Opisują „pożądane” relacje w naszej rodzinie, pomiędzy żoną i mężem, rodzicami i dziećmi. Często wyznaczają role kobiecie, mężczyźnie, dzieciom. Wiele z nich, paradoksalnie, sprzyja przemocy, usprawiedliwia ją i postuluje powstrzymanie się od reakcji osób z zewnątrz.

Do najczęściej spotykanych mitów i stereotypów na temat przemocy w rodzinie należą stwierdzenia:

- **W sprawy rodzinne nie należy się wtrącać.**

To przekonanie nakazuje lub sugeruje trzymanie spraw rodzinnych w tajemnicy przed innymi osobami. Zamyka dom przed ingerencją z zewnątrz. To jeden z najpowszechniejszych hamulców powstrzymujących osoby doznające przemocy od szukania pomocy wśród sąsiadów, krewnych, policji, specjalistów, itp.

- **Przemoc dotyczy tylko rodzin z marginesu społecznego.**

Doświadczenie przemocy nie jest zależne od statusu społecznego, wykształcenia, majątku, zdarza się także w tzw. „dobrych domach”.

- **Oznaką przemocy są widoczne ślady na ciele ofiar.**

W społeczeństwie funkcjonuje przekonanie, że najczęstszą formą przemocy jest bicie: „nikt nikogo nie pobił, więc nie było przemocy”, „nie ma śladów - nie ma przemocy”. Przemoc fizyczna, która pozostawia ślady na ciele ofiary jest tylko jedną z form przemocy. Z badań wynika, że najczęściej występującą formą przemocy jest przemoc psychiczna, która jest traktowana, jako szczególnie dotkliwa i bolesna. Przemoc psychiczna pozostawia ślady w obszarze funkcjonowania psychicznego człowieka.

- **Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol.**

Panuje wszechobecne przekonanie, że jeśli sprawca przemocy przestanie pić, wszystko będzie dobrze. Warto czekać i mieć nadzieję, że, może kiedyś zrozumie, a wtedy przestanie pić i bić. Alkohol jest jednym z czynników „wyzwalających” przemoc. Sprawcy przemocy w rodzinie nie zawsze są pod wpływem alkoholu. Jeśli nawet sprawca przestanie pić alkohol, nie ma żadnej gwarancji, że przestanie stosować przemoc. Alkohol jest jednym z czynników ryzyka wystąpienia przemocy, nie jest jednak przyczyną przemocy.

- **Ofiara przemocy wyraża na nią zgodę, gdyby było inaczej odeszłaby od sprawcy.**
- Często ofiara przemocy jest tak osaczona i zastraszona przez sprawcę, że nie widzi możliwości zmiany swojej sytuacji. Niejednokrotnie problemem jest brak samodzielności finansowej i schronienia.

- **Gwałt w małżeństwie nie istnieje.**

Przemoc seksualna ma miejsce także w małżeństwie.

- **Dla dobra dzieci powinno się znosić wszystko ze strony współmałżonka.**

Nic nie usprawiedliwia i nie uzasadnia znoszenia przemocy ze strony partnera. Dzieci, które są świadkami przemocy w rodzinie, są jednocześnie jej ofiarami. Przemoc w rodzinie jest

wzorcem negatywnym dla dzieci. Dla ich dobra należy dążyć do zatrzymania przemocy i pokazania wzorców życia rodzinnego opartych na wsparciu, miłości, przyjaźni, życzliwym, dobrym wzajemnym traktowaniu.

- **Przemoc w rodzinie to nic takiego.**

Z obserwacji i badań wynika, że to, co się dzieje w rodzinie ma istotny, a często decydujący i determinujący wpływ na życie jednostki. Jeśli w domu występują wzorce przemocowe, to wychowane w nim dzieci uczą się przemocy.

- **Ofiara sama sobie winna.**

Wokół winy i odpowiedzialności za przemoc narosło wiele nieprawdziwych przekonań i mitów. Jakkolwiek może się to wydawać irracjonalne, bardzo często to ofiara jest obwiniana za to, co ją spotkało („sama jest sobie winna”). Ten sposób myślenia prowadzi jednak donikąd, ponieważ za przemoc zawsze odpowiedzialność ponosi sprawca, niezależnie od tego, co zrobiła ofiara.

Czynnikami ryzyka przemocy w rodzinie mogą być:

- izolacja społeczna,
- funkcjonowanie rodziny w warunkach długotrwałego stresu społeczno-ekonomicznego,
- doświadczenie przez rodziców przemocy w dzieciństwie,
- zaburzone relacje małżeńskie i rodzinne,
- niedojrzałość emocjonalna, młody wiek rodziców,
- znacząca lub całkowita zmiana stylu funkcjonowania rodziny, np. rozwód, śmierć współmałżonka, ciężka choroba,
- niewłaściwe interakcje z dzieckiem,
- niska akceptacja roli rodzicielskiej oraz niski poziom kompetencji rodzicielskich,
- nierealne postrzeganie dziecka i nierealne oczekiwania wobec dziecka oraz jego umiejętności,
- cechy dziecka i historia jego rozwoju, np. niechciane dziecko, upośledzone fizycznie lub umysłowo,
- cechy osobowościowe i problemy psychologiczne rodziców,
- zaburzenia wczesnych kontaktów emocjonalnych z dzieckiem,
- zaburzenia komunikacji interpersonalnej,

- problemy uzależnieniowe,
- cechy strukturalne rodziny, np. wielodzietność, funkcjonowanie rodziny w niepełnej strukturze.

III. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wśród społeczności lokalnej w rodzinie w powiecie jasielskim

W celu efektywnego doboru form pomocy do potrzeb osób zagrożonych wystąpieniem przemocy lub uwięzanych w przemoc, została przeprowadzona diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wśród społeczności lokalnej w powiecie jasielskim oraz lokalna analiza czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Analiza zagrożeń w zakresie zjawiska przemocy w rodzinie na terenie powiatu jasielskiego została opracowana w oparciu o dane statystyczne za lata 2016-2017 udostępnione przez Komendę Powiatową Policji w Jaśle, Prokuraturę Rejonową w Jaśle, Zespoły Interdyscyplinarne z terenu powiatu jasielskiego oraz Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Jaśle.

Tabele 1, 2 i 4 oraz wykres 1. obrazują dane statystyczne Komendy Powiatowej Policji w Jaśle dotyczące podjętych działań w powiecie jasielskim w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Tabela 1. Dane statystyczne Komendy Powiatowej Policji w Jaśle dotyczące podjętych działań w powiecie jasielskim w zakresie procedury „Niebieskie Karty”

Lp.	Działania podejmowane przez Policję w powiecie jasielskim w zakresie procedury „Niebieskie Karty”		LICZBA	
			ROK 2016	ROK 2017
1.	Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A		ogółem 291	ogółem 330
	w tym:	a) Liczba formularzy wszczynających procedurę	193	229

		b) liczba formularzy dotyczących kolejnych przypadków przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury	98	101		
2.	Liczba formularzy „Niebieska Karta – A” według miejsca zamieszkania osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą		ogółem 291	ogółem 330		
	w tym:	a) miasto	96	110		
		b) wieś	195	220		
3.	Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą		ogółem 513	ogółem 531		
	a) kobiet		267	286		
		w tym:	- do 65 roku życia	231	246	
			- od 66 roku życia	36	40	
	b) mężczyzn		51	81		
		w tym:	- do 65 roku życia	40	69	
			- od 66 roku życia	11	12	
	c) małoletnich		195	164		
		w tym:	- dziewcząt	81	70	
			- chłopców	114	94	
4.	Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie		ogółem 291	ogółem 330		
	w tym:	a) kobiet	20	26		
		b) mężczyzn	268	300		
		c) nieletnich	3	4		
			w tym:	- dziewcząt	1	0
				- chłopców	2	4

5.	Liczba zatrzymanych osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie			ogółem 10	ogółem 8
	w tym:	a) kobiet		0	0
		b) mężczyzn		10	8
		c) nieletnich		0	0
6.	Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będąc pod wpływem alkoholu			ogółem 193	ogółem 200
	w tym:	a) kobiet		10	6
		b) mężczyzn		182	193
		c) nieletnich		1	1
		w tym:	- dziewcząt	1	0
			- chłopców	0	1
	w tym:	• doprowadzonych do izb wytrzeźwień lub innych tego typu placówek		ogółem 0	ogółem 0
		• doprowadzonych do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia		ogółem 179	ogółem 190
		w tym:	- kobiet	10	6
			- mężczyzn	168	184
			- nieletnich	1	0
7.	Liczba dzieci umieszczonych u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej			ogółem 2	ogółem 0

Źródło: dane statystyczne KPP w Iaśle

Źródło: dane statystyczne KPP w Jaśle

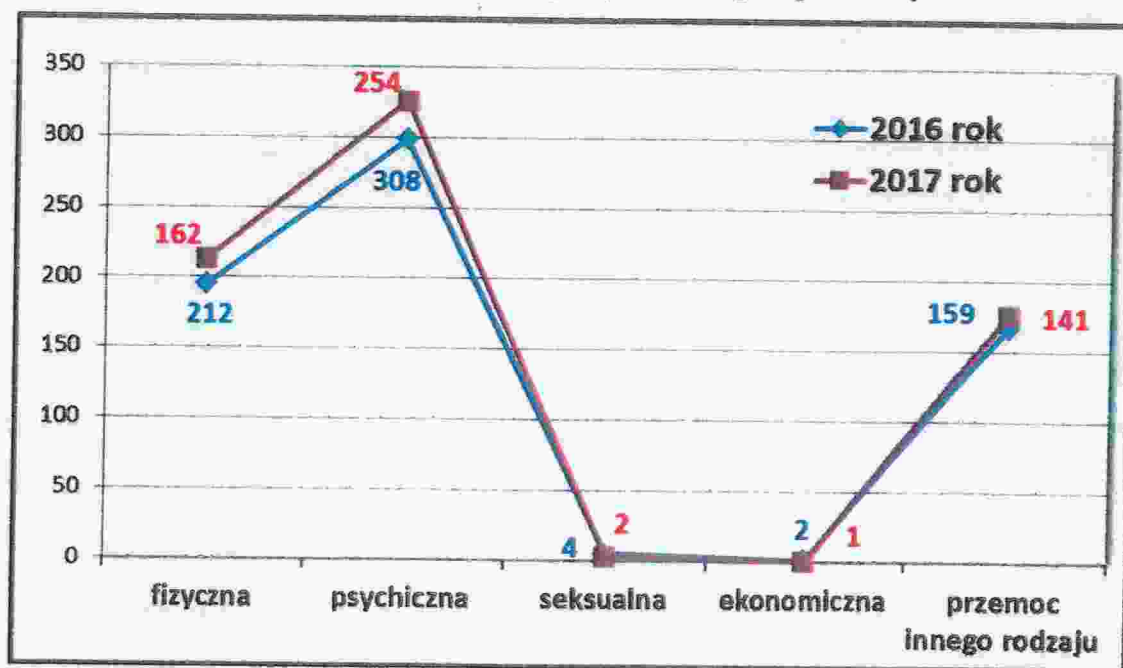
Na podstawie danych zwartych w tabeli 1 można wnioskować, że liczba procedur „Niebieskie Karty” wszczętych przez Policję w roku 2017 jest wyższa, niż w roku 2016. Zdecydowaną większość wśród osób stosujących przemoc w rodzinie stanowią mężczyźni. Około 3/4 osób stosujących przemoc znajdowała się pod wpływem alkoholu.

Tabela 2. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy

Rodzaje przemocy	Liczba	
	ROK 2016	ROK 2017
fizyczna	195	213
psychiczna	299	326
seksualna	5	3
ekonomiczna	1	0
przemoc innego rodzaju	167	176

Źródło: dane statystyczne KPP w Jaśle

Wykres 1. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy

Źródło: dane statystyczne KPP w Jaśle

Z danych statystycznych Policji wynika, że zarówno w roku 2016, jak i 2017 większość osób dotkniętych przemocą doświadczała przemocy psychicznej, a następnie fizycznej. Należy mieć na uwadze, że w zdecydowanej większości osoby doznające przemocy doświadczają różnych jej form, które współwystępują w różnych konfiguracjach.

Tabela 3. Liczba osób z terenu powiatu korzystających w 2017 roku z pomocy poszczególnych SOW

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	Liczba osób korzystających ogółem, w tym:	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Liczba dzieci
SOW Gorzyce	0	0	0	0
SOW Korytniki	0	0	0	0
SOW Lesko	4	4	0	4
SOW Nowa Sarzyna	2	2	0	0

Źródło: dane statystyczne z SOW w województwie podkarpackim

Tabela 4. Rodzaje pomocy udzielonej przez Policję osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą

Rodzaje pomocy	Liczba osób	
	ROK 2016	ROK 2017
Umieszczenie w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	0	1
Umieszczenie w ośrodku wsparcia	0	0
Umieszczenie w ośrodku interwencji kryzysowej	0	0
Umieszczenie w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	0	0
Umieszczenie w szpitalu	1	0
Udzielenie pomocy medycznej	10	2
Inny rodzaj pomocy	0	0

Źródło: dane statystyczne KPP w Jasle

Z danych zawartych w tabeli 3 wynika, że w 2017 roku 6 osób z terenu powiatu jasielskiego skorzystało ze schronienia w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie na terenie województwa podkarpackiego. Policja w roku 2017 umieściła 1 osobę w ośrodku wsparcia (tabela 4).

Przeprowadzona w ośrodkach pomocy społecznej w powiecie jasielskim diagnoza potrzeb w zakresie udzielenia pomocy osobom znajdującym się w kryzysie w formie schronienia pozwala stwierdzić, że 6 ośrodków wykazało zapotrzebowanie na utworzenie miejsc hostelowych w powiecie. Mogłyby z nich skorzystać osoby znajdujące się w sytuacjach kryzysowych, w tym osoby doznające przemocy. Poszerzenie działalności Ośrodka Interwencji Kryzysowej działającego w strukturze Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Jasle o udzielania pomocy w formie schronienia, między innymi osobom doznającym przemocy, umożliwiłoby zapewnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańcom oraz udzielanie efektywnej pomocy.

Poniżej zostały przedstawione dane Prokuratury Rejonowej w Jasle, z których wynika, że w roku 2017 liczba prowadzonych postępowań w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z art. 207 kk była niższa niż w 2016 roku. Natomiast liczba akt oskarżenia skierowanych do Sądu jest porównywalna, co zostało przedstawione w tabeli 5.

Tabela 5. Dane statystyczne udostępnione przez Prokuraturę Rejonową w Jasle

Dane statystyczne Prokuratury Rejonowej w Jasle	ROK 2016	ROK 2017
Liczba prowadzonych postępowań przygotowawczych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z art. 207 kk	68	59
Liczba akt oskarżenia skierowanych do Sądu	29	27
Liczba wniosków o poddanie się karze w trybie art. 335 § 1 kpk (wydanie wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar bez przeprowadzenia rozprawy)	12	7
Liczba wniosków w trybie art. 324 § 1 kpk (dotyczy umorzenia śledztwa i zastosowania środków zabezpieczających wobec stwierdzenia całkowitej niepoczytalności podejrzanego)	2	brak danych
Liczba umorzonych postępowań	25	25

Źródło: dane statystyczne Prokuratury Rejonowej w Jasle

Poniżej zostały także przedstawione dane statystyczne udostępnione przez Zespoły Interdyscyplinarne funkcjonujące w powiecie jasielskim, które obrazują skalę prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” z wyłączeniem liczby procedur „Niebieskie Karty” wszczętych przez Policję.

Tabela 6. Dane statystyczne udostępnione przez Zespoły Interdyscyplinarne w powiecie jasielskim

Lp.	Wykaz Zespołów Interdyscyplinarnych w powiecie jasielskim	Liczba prowadzonych procedur „Niebieskie Karty” z wyłączeniem liczby procedur NK wszczętych przez Policję	
		ROK 2016	ROK 2017
1.	Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Jaśle	33	8
2.	Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Dębowiec	0	1
3.	Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Jasło	4	3
4.	Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Gminie Kołaczyce	1	3
5.	Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Krempnej	1	2
6.	Zespół Interdyscyplinarny w Nowym Żmigrodzie	2	4
7.	Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Osiek Jasielski	0	2
8.	Zespół Interdyscyplinarny w Skołyszynie	3	0
9.	Zespół Interdyscyplinarny w Tarnowcu	2	2
10.	Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Rodzinie w Gminie Brzyska	1	8

Źródło: dane statystyczne Zespołów Interdyscyplinarnych z powiatu jasielskiego

Dane statystyczne Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Jaśle przedstawione w tabeli 7. obrazują liczbę osób, które w latach 2014-2017 wzięły udział w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Tabela 7. Prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w powiecie jasielskim

Liczba osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych realizowanych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jaśle		
Rok	Liczba osób uczestniczących w programie	Liczba osób, które ukończyły program
2014	9	6
2015	4	2
2016	4	3
2017	5	3

Źródło: dane statystyczne OIK w Jaśle

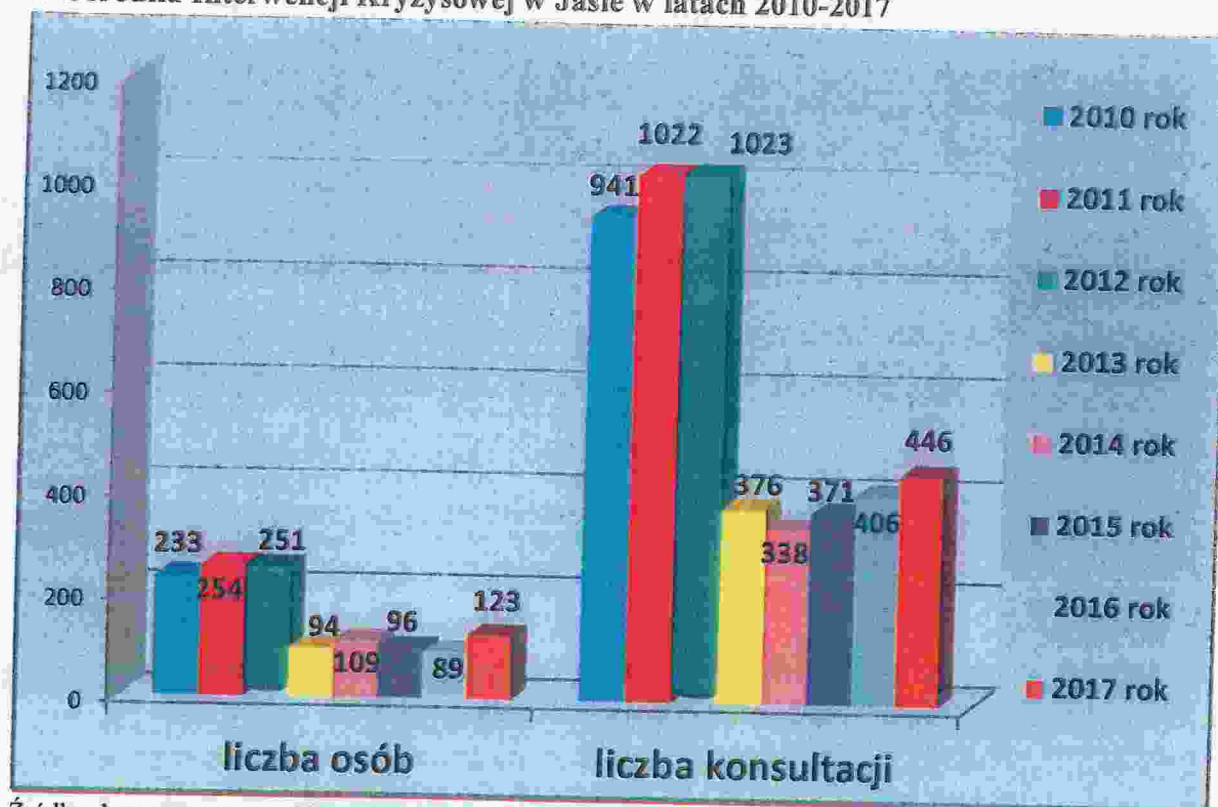
Wykres 2. Liczba osób uwiękanych w przemoc w rodzinie korzystających z pomocy w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Jaśle w latach 2016-2017

Źródło: dane statystyczne OIK w Jaśle

Z danych zawartych na powyższym wykresie wynika, że w roku 2017 w porównaniu do roku 2016 zauważa się wzrost liczby osób, które skorzystały z pomocy OIK w Jaśle, w tym osób uwiękanych w przemoc w rodzinie.

Wykres 3. Analiza porównawcza dotycząca liczby osób korzystających z pomocy w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Jaśle w latach 2010-2017

Źródło: dane statystyczne OIK w Jaśle

Na wykresie 3 zostały przedstawione dane statystyczne za lata 2010 - 2017, które obrazują liczbę osób korzystających z pomocy w OIK w Jaśle oraz liczbę udzielonych specjalistycznych porad.

Wnioski i rekomendacje:

1. Częstotliwość występowania oraz wykrywalność zjawiska przemocy w rodzinie w powiecie jasielskim w latach 2016 i 2017 w odniesieniu do lat poprzednich jest porównywalna, na co wskazują:
 - liczba wszczynanych procedur „Niebieskie Karty” w latach 2016-2017,
 - liczba prowadzonych postępowań w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z art. 207 kk oraz skierowania do Sądu akt oskarżenia.
2. Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Jasle udziela specjalistycznej pomocy osobom znajdującym się w różnych kryzysach życiowych, w tym uwikłanym w przemoc w rodzinie. Z pomocy OIK korzystają zarówno osoby doznające przemocy oraz osoby stosujące przemoc.
3. Na terenie powiatu jasielskiego występują potrzeby związane z zapewnieniem pomocy w formie schronienia osobom znajdującym się w sytuacjach kryzysowych, w tym osobom doznającym przemocy w rodzinie.
4. Należy podejmować działania zmierzające do rozbudowy sieci wsparcia dla osób znajdujących się w kryzysie, w tym dla osób doznających przemocy, między innymi poprzez poszerzanie działalności OIK o nowe formy pomocy.
5. Należy, w miarę możliwości, rozszerzać zasoby kadrowe o wykwalifikowanych specjalistów w celu zwiększenia dostępu do uzyskania bezpłatnej profesjonalnej pomocy osobom znajdującym się w trudnych sytuacjach życiowych.
6. Należy nadal podejmować działania informacyjne oraz edukacyjne na temat zjawiska przemocy domowej oraz możliwości szukania pomocy, jak również na temat zagrożeń związanych z używaniem alkoholu oraz środków psychoaktywnych.
7. Należy podejmować działania profilaktyczno-edukacyjne wśród dzieci i młodzieży w celu ukazywania alternatywnych form spędzania czasu wolnego i zapobiegania występowaniu zachowań ryzykownych.

Analiza

lokalnych czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Zgodnie z zapisem zawartym w pkt 2.4.1 Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 - 2020 zadaniem zarówno Wojewody, jak i jednostek samorządu terytorialnego jest sporządzanie corocznych raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Na podstawie analizy danych statystycznych, dokumentacji Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Jaśle, wywiadów oraz obserwacji opracowano lokalną analizę czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w powiecie jasielskim.

Lokalne czynniki sprzyjające i utrudniające skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

<i>Lokalne czynniki sprzyjające skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie</i>
• funkcjonowanie Ośrodka Interwencji Kryzysowej w strukturze PCPR w Jaśle
• udzielanie bezpłatnej specjalistycznej pomocy osobom znajdującym się w sytuacjach kryzysowych
• realizacja powiatowych programów przeciwdziałających występowaniu przemocy w rodzinie
• realizacja programów profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży z terenu powiatu jasielskiego
• stosowanie procedury „Niebieskie Karty”
• współpraca interdyscyplinarna służb (dobre praktyki)
• działalność zespołów interdyscyplinarnych
• edukacja dzieci i młodzieży oraz dorosłych nt. zjawiska przemocy w rodzinie
• opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie
• zmiana postaw i przekonań społeczności lokalnej
• diagnoza problemu zjawiska przemocy w rodzinie
• umiejętność wykorzystania istniejącego potencjału kadrowego

<i>Lokalne czynniki utrudniające skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie</i>	
•	przekonania, mity i stereotypy przyzwalające na przemoc
•	niewystarczające zasoby kadrowe (dot. wykwalifikowanych specjalistów)
•	brak całodobowego ośrodka oraz hostelu na terenie powiatu jasielskiego dla osób znajdujących się w kryzysie, w tym doznających przemocy w rodzinie
•	korelacja osób nadużywających alkoholu ze stosowaniem przemocy domowej
•	trudna sytuacja materialna osób poszkodowanych
•	słabe umiejętności wychowawcze oraz bezradność opiekuńczo-wychowawcza rodziców/opiekunów prawnych
•	bezrobocie oraz migracja w celach zarobkowych

Analiza *Lokalnych czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie* pozwoliła określić atuty i mankamenty analizowanego problemu oraz ukazała bariery i utrudnienia w skutecznym przeciwdziałaniu przemocy. Pokazała również szanse, które wykorzystane w odpowiedni sposób mogą osłabić występujące bariery i przeszkody w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

IV. Cele programu

Cel główny programu:

Przeciwdziałanie występowaniu przemocy w rodzinie oraz zwiększanie skuteczności udzielanej pomocy i ochrony osób doznających przemocy na terenie powiatu jasielskiego.

Cele szczegółowe:

- systematyczna edukacja środowiska lokalnego w celu zmiany społecznego odbioru przemocy, propagowanie pozytywnych postaw w relacjach interpersonalnych,
- szkolenie pracowników instytucji pomocowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz udzielaniem pomocy osobom uwięzonym w przemoc,
- zwiększanie efektywności pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą poprzez współpracę i interdyscyplinarność podejmowanych działań przez poszczególne instytucje pomocowe,
- stopniowy spadek liczby przypadków występowania przemocy w rodzinie,
- zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób doznających przemocy,
- promowanie i wdrożenie prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci i młodzieży w rodzinach zagrożonych przemocą z terenu powiatu jasielskiego oraz zwiększenie dostępu do specjalistycznej pomocy,
- podejmowanie działań na rzecz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- zwiększanie dostępności i skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- uświadamianie i edukacja rodziców/opiekunów na temat praw i obowiązków rodzicielskich, właściwych metod i form wychowawczych, radzenia sobie w sytuacjach trudnych, konsekwencji prawnych związanych ze stosowaniem niewłaściwych metod wychowawczych.

V. Odbiorcy

1. Osoby doznające przemocy w rodzinie:
 - dzieci i młodzież;
 - osoby dorosłe;
 - współmałżonkowie lub partnerzy w związkach nieformalnych;
 - osoby niepełnosprawne;
 - osoby starsze.
2. Osoby stosujące przemoc w rodzinie.
3. Świadkowie przemocy.
4. Przedstawiciele władz lokalnych, instytucji działających w obszarze oświaty, sądownictwa, służby zdrowia, służb mundurowych oraz pomocy społecznej w powiecie jasielskim.
5. Społeczność lokalna powiatu.

Obszary działania:

- profilaktyka,
- edukacja i psychoedukacja,
- interwencja kryzysowa,
- wsparcie i specjalistyczna pomoc,
- ochrona osób doznających przemocy w rodzinie,
- oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

VI. Realizatorzy programu

Realizatorem programu będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jaśle we współpracy m. in. z następującymi instytucjami:

- policja,
- sąd,
- ośrodki pomocy społecznej,
- placówki oświatowe i opiekuńczo-wychowawcze,
- służba zdrowia,
- organizacje pozarządowe.

VII. Monitoring i ewaluacja

W ramach monitoringu systematycznie gromadzone będą dane dotyczące przebiegu i efektów realizacji Programu. Uzyskane informacje będą służyć sprawdzeniu skuteczności działań programowych. Działania monitorujące będą prowadzone przez pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Jaśle.

Możliwe będzie dokonywanie zmian w działaniach przewidzianych w ramach realizacji Programu.

Sprawozdania roczne oraz sprawozdanie końcowe z realizacji Programu będą przedstawiane Zarządowi Powiatu w Jaśle.

Monitorowanie realizacji Programu odbywać się będzie corocznie na podstawie sprawozdania, które będzie obejmowało zakres wykonania poszczególnych zadań przypisanych wszystkim podmiotom odpowiedzialnym za realizację „Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2018 – 2020”, przede wszystkim w zakresie:

- form pomocy udzielanych osobom doświadczającym przemocy domowej,
- podjętych działań korekcyjno-edukacyjnych skierowanych do sprawców przemocy domowej,
- podjętych działań zmierzających do uwrażliwienia społeczności lokalnej na problem przemocy w rodzinie,
- form współpracy z instytucjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kryteria ewaluacji:

- zgodność efektów programu z założonymi celami;
- zgodność celów programu z potrzebami społeczności lokalnej;
- zgodność wiedzy i umiejętności nabytych przez uczestników programu z zaplanowanymi w programie.

VIII. Finansowanie

Źródłem finansowania „Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2018 – 2020” mogą być środki finansowe pochodzące:

- z budżetu powiatu jasielskiego,
- z budżetu państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych,
- z budżetu państwa na finansowanie realizacji zadań zleconych,
- z innych programów i grantów,
- z budżetu Wojewody Podkarpackiego.

IX. Przewidywane efekty

1. Zmiana postaw społeczeństwa lokalnego wobec zjawiska przemocy w rodzinie.
2. Umiejętność szukania specjalistycznej pomocy przez osoby zagrożone wystąpieniem przemocy lub doznające przemocy.
3. Zwiększenie liczby osób profesjonalnie pomagających osobom doznającym oraz stosującym przemoc w rodzinie oraz podniesienie kompetencji osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
4. Zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie.
5. Aktywizacja dzieci i młodzieży oraz zmotywowanie do uczestnictwa w zajęciach i projektach profilaktycznych.
6. Usprawnienie systemu pomocy i ochrony osób/rodzin dotkniętych przemocą.
7. Niwelowanie skutków przemocy w rodzinie.
8. Zwiększenie kompetencji rodzicielskich rodziców/opiekunów.
9. Zmiana postaw społeczeństwa lokalnego wobec zjawiska krzywdzenia dzieci.
10. Zwiększenie skuteczności udzielanej pomocy osobom uwięzonym w przemoc w rodzinie.

X. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU

Lp.	CEL SZCZEGÓŁOWY	OPIS DZIAŁANIA	TERMIN REALIZACJI	REALIZATORZY
1.	Podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Opracowanie i rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie. ➤ Opracowanie i realizacja kampanii edukacyjnych na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. ➤ Prowadzenie działań informacyjnych na temat instytucji udzielających pomocy i wsparcia osobom uwięzłym w przemoc w rodzinie lub zagrożonym wystąpieniem przemocy. 	2018 - 2020	<ul style="list-style-type: none"> • PCPR w Jaśle, • OIK w Jaśle, • ośrodki pomocy społecznej, • szkoły i placówki oświatowe
2.	Podjęcie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Udzielanie wsparcia i specjalistycznej pomocy osobom/rodzinom zgłaszającym się po pomoc w kształtowaniu prawidłowych i pożądanych postaw wychowawczych. ➤ Organizacja zajęć i projektów profilaktycznych dla dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych. 	2018 - 2020	<ul style="list-style-type: none"> • PCPR w Jaśle, • OIK w Jaśle, • ośrodki pomocy społecznej, • szkoły i placówki oświatowe
3.	Zapewnienie interdyscyplinarnych szkoleń dla służb i instytucji zajmujących się problemem przemocy.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Organizacja szkoleń dla osób zajmujących się zawodowo przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. ➤ Udział w szkoleniach, konferencjach tematycznych. 	2018 - 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Starostwo Powiatowe w Jaśle, • PCPR w Jaśle, • OIK w Jaśle, • ośrodki pomocy społecznej, • sąd, • policja

4.	<p>Podjęmowanie działań na rzecz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Udzielanie pomocy psychologicznej i prawnej osobom doświadczającym przemocy w rodzinie. ➤ Współpraca z Policją, ośrodkami pomocy społecznej, instytucjami oświatowymi i ochrony zdrowia m.in. w zakresie realizacji procedury „Niebieskie Karty”, instytucjami prowadzącymi hostele, domy samotnej matki, poradnią psychologiczno-pedagogiczną, itp. ➤ Inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie. ➤ Uczestniczenie w pracach Zespołów Interdyscyplinarnych oraz w pracach grup roboczych. ➤ Udzielanie porad i specjalistycznych konsultacji pracownikom socjalnym, pedagogom, psychologom, kuratorom, funkcjonariuszom policji oraz innym osobom pracującym w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz pomocy rodzinie. 	2018 - 2020	<ul style="list-style-type: none"> • PCPR w Jaśle, • OIK w Jaśle, • KPP w Jaśle, • sąd, • ośrodki pomocy społecznej, • szkoły i placówki oświatowe
5.	<p>Zwiększanie skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Realizacja programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. ➤ Monitorowanie zachowań osób stosujących przemoc po zakończeniu programu. 	2018 - 2020	<ul style="list-style-type: none"> • PCPR w Jaśle, • KPP w Jaśle, • sąd, • ośrodki pomocy społecznej

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Współpraca z kuratorami sądowymi, ośrodkami pomocy społecznej w celu kwalifikacji osób stosujących przemoc do udziału w programie. ➤ Udzielanie specjalistycznej pomocy w formie konsultacji indywidualnych lub poradnictwa w zakresie radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie w sytuacjach trudnych bez zachowań przemocowych. 		
--	--	---	--	--

Podsumowanie

Skuteczność działań realizowanych w ramach niniejszego programu zależy od szeroko pojętej współpracy różnych instytucji z powiatu jasielskiego, które spotykają się ze zjawiskiem przemocy w rodzinie.

Interdyscyplinarność działań instytucji i osób, profesjonalizm udzielanej pomocy, świadomość wagi problemu może w dużej mierze przyczynić się do usprawnienia lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy i reagowania na przemoc w rodzinie.

Należy mieć na uwadze, że wszechstronne podejście do działań mających na celu rozpoznanie i zapobiegania przemocy w rodzinie powinno zapobiegać wykluczeniu społecznemu osób uwięzionych w przemoc domową oraz wtórnej wiktymizacji osób doświadczających przemocy.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Robert Snoch

Opracowanie

Ośrodek Interwencji Kryzysowej w strukturze PCPR w Jaśle
Magdalena Maculak